

Het Groene Blad

IVN Eerbeek en omstreken Jaargang 34 nr.1 2022

Villa Ekeby

Vroegeling (*Draba verna*)

Waar blijven de kikkers, opa?

Colofon

IVN Eerbeek en omstreken

IVN, Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid afdeling Eerbeek en omstreken, is een vereniging van vrijwilligers die mensen betreft bij hun (groene) leefomgeving, natuur, milieu en landschap in de gemeente Brummen.

IVN-Eerbeek organiseert activiteiten zoals wandelingen, cursussen en werkzaamheden in het groen voor iedereen.

Lid of vriend worden? Meld je via e-mail aan bij secretaris@ivn-erbeek.nl of via de website.

Contributie (per jaar): Leden: € 24,- Donateurs: € 12,- Huisgenootleden € 12,-

Vriend van IVN Eerbeek € 48,-

Te betalen op IBAN. NL17 RABO 0309 230 705 t.n.v. IVN vereniging afd. Eerbeek e.o.

Opzegging, wijzigingen in adresgegevens, e-mailadres graag melden bij de secretaris secretaris@ivn-erbeek.nl.

Bestuur

Voorzitter	Jos Rouland	voorzitter@ivn-erbeek.nl
Secretaris	Herman Heskamp	secretaris@ivn-erbeek.nl
Penningmeester	Wim den Hartog	penningmeester@ivn-erbeek.nl
Lid	Lambert Kouwenberg	Lkouwenberg142@gmail.com
Lid	Ingrid van Eijk	iggyb@chello.nl

Werkgroepen

Excursies	Chris Holtslag	excursies@ivn-erbeek.nl
Natuurtuin	Gerard Nijhof	natuurtuin@ivn-erbeek.nl
Publiciteit	Sandra Christiaans	publiciteit@ivn-erbeek.nl
Scholing	Herma Scherpenzeel	scholing@ivn-erbeek.nl
Venel	Jos Rouland	venel@ivn-erbeek.nl

Het Groene blad

Het Groene Blad is het contact - en informatieblad van IVN-Eerbeek en verschijnt vier maal per jaar. Het blad is van en voor leden en donateurs. Bijdragen zijn van harte welkom.

Overname van artikelen is toegestaan na schriftelijke toestemming van de auteur en de redactie.

Kopij voor Het Groene Blad kan worden verstuurd naar: redactie@ivn-erbeek.nl

Het Groene Blad is eveneens te lezen op de website van IVN-Eerbeek en omstreken

www.ivn-erbeek.nl onder publicaties.

Redactie: Lambert Kouwenberg, Jan Coenraads en Jan Groenhof.

Opmaak en vormgeving: Herman Heskamp en Ronald Geerlof.

De uiterste inzenddatum kopij voor het volgende nummer is 1 april 2022.

ISSN 2543-117X

Het Groene Blad

IVN afdeling Eerbeek - Februari 2022

Redactioneel

Het voor velen zo bewogen pandemiejaar 2021 ligt achter ons en het nieuwe jaar 2022 is al weer even op gang. Vol hoop en verwachting kijken we uit naar wat dit jaar ons zal brengen.

Kunnen we ons verheugen op het weer terugkrijgen van alle dingen die we vanwege de coronabeperkingen afgelopen jaar moesten missen? En zullen we troost vinden voor hetgeen we voor altijd verloren hebben? Het gemis van bewegingsvrijheid en het onbeperkte contact met anderen is vervelend, maar niets is erger dan het verlies van een dierbare.

Het nieuwe jaar is nog pril en nagenoeg onbedorven. Het is nog winter maar de lente komt eraan. Af en toe zou je denken dat het voorjaar al begonnen is, zo zacht is het weer! Oudejaarsdag gaf de hoogste temperatuur aan sinds het begin van de metingen! Vlinders ontwaken uit hun winterrust en ook enkele eekhoorns onderbreken af en toe hun winterslaap voor een, in deze tijd ongebruikelijk, ommetje. De winterjasmijn bloeit en binnenkort kunnen we ook weer tapijten van bloeiende sneeuwkllokjes, winterakonieten en bosanemonen verwelkomen.

En wat te denken van het kleine plantje dat ook al in februari zijn witte bloempjes laat zien en zijn naam eer aan doet: 'de vroegeling'. Jan Coenraads weet er alles van. Op het gezoem van bijen zullen we nog wat langer moeten wachten, maar met het bijenverhaal in de serie 'Ouwe Kostbaarheden' kunnen we ons nu al verplaatsen in het boeiende leven van de imker.

In dit nummer van Het Groene Blad leveren weer veel bekende auteurs hun bijdragen, maar we mogen ook een nieuweling begroeten: Chris Holtslag. Nieuw als auteur dan, want voor velen is Chris een heel bekende verschijning. Wellicht wordt hij zelfs nog bekender na het lezen van het interviewverslag. En wie weet krijgt u zelf wel de behoefte om eens een stukje voor ons verenigingsblad te schrijven.

Helaas zult u tussen de andere, al dan niet seizoensgebonden, artikelen ook een 'In memoriam' aantreffen. Omstreeks de geboortedatum van Jezus moesten we afscheid nemen van Eric Klein Lebbink, de man van Maria Bruggink. Eric zal in onze herinnering blijven als een fijne man die veel voor onze IVN-afdeling betekend heeft. Maria, heel veel sterkte gewenst.

Iedereen kan van tijd tot tijd wel eens een steuntje gebruiken. Gelukkig zijn er dan ook dikwijls mensen die die steun kunnen en willen bieden. Laten we omkijken naar elkaar; het zou een goed voornemen voor dit nieuwe jaar kunnen zijn.

Rest mij nog U allen een goed, gezond, gelukkig en groen Nieuwjaar te wensen!

Lambert Kouwenberg

Inhoud

- 3 Redactioneel
- 4 Vroegeling
- 7 Ouwe kost(baarheden)
- 12 Paddenstoelenwandeling
- 13 Ledenadministratie
- 14 Beplantingsproject
- 15 De winterkoning
- 17 Villa Ekeby
- 18 Wildaanrijdingen
- 19 Waar zijn de kikkers, opa?
- 20 Interview Chris Holtslag
- 23 Aronskelk
- 25 Vrienden IVN Eerbeek
- 26 Boekbespreking
- 27 In Memoriam
- 28 Agenda

Drukker:
Editoo B.V. te Arnhem

Foto's voorblad

Sfeerfoto, winters tafereel.
Toverhazelaar winterbloeier.

Vroegeling (*Draba verna*)

AUTEUR: JAN COENRAADTS

Ditmaal een nog kleiner plantje dan het kruipklokje, maar trouwe lezers van Het Groene Blad weten al lang dat het in de natuur vaak gaat om 'klein maar fijn' en zo is het ook met de vroegeling. Je zou het plantje bijna over het hoofd zien, ware het niet dat het op gunstige plaatsen in tamelijk grote groepen kan voorkomen. Daardoor valt het wit van de bloempjes met de diepgespleten kroonblaadjes beter op.

Hoger dan 15 centimeter worden de vroegelingen niet, meestal zijn ze duidelijk kleiner tot soms maar 3 centimeter hoog of zelfs nog minder. Vroegeling is 'zeer algemeen' in Nederland, maar komt duidelijk minder voor in regio's waar vroeger zee was. Het is een éénjarige, vormenrijke plantensoort die voorkomt in heel Europa en in het noorden van Afrika, Azië en Amerika, vaak in grote groepen. Een bergflora meldt dat vroegeling in alle Europese gebergten voorkomt tot op 1700 meter hoogte, alleen niet op de Faerøer.

De naam

Vroegeling heet niet voor niets zo, want het is inderdaad een vroege voorjaarsbode, die soms al in januari kan bloeien. De wetenschappelijke naam is *Draba verna*. De geslachtsnaam *Draba* is een oud Grieks woord voor 'kers' en komt het woord *verna* voor in de naam van een plant dan gaat het altijd om een vroeg bloeiende plantensoort of een in vergelijking met verwante soorten vroeg bloeiende soort.

Tot het verschijnen van de 24e druk (2020) van de Heukels' Flora - al decennia de meest bepalende flora in ons land - heette vroegeling in de literatuur *Erophila verna*. Ook de bekende Eggelte-veldgids gebruikt tot nu toe deze naam. Opvallend is dat juist een veel oudere flora van Heimans, Heimans & Thijsse uit 1960 voor vroegeling naast *Erophila verna* ook *Draba verna* vermeldt. Het 'erophila' in de naam kun je vertalen als 'houden van het voorjaar' en 'verna' is vroeg, waarmee de naam feitelijk tweemaal hetzelfde zegt. De nu aangepaste wetenschappelijke naam wijst op het geslacht *Draba*, waarvan de vroegeling deel uitmaakt, de hongerbloempjes. In Nederland is dat 'in het wild' alleen *Draba muralis*, het wit hongerbloempje. Dat heeft overigens geen gespleten kroonblaadjes en kan een stuk hoger worden dan vroegeling. Verder meldt de Heukels' Flora dat het hele *Draba*-geslacht onderwerp van studie is en dat nog meer zou moeten zijn, zodat duidelijk wordt welke vormen als soort

moeten worden beschouwd en welke als ondersoorten. De onduidelijkheid komt vooral voort uit het feit dat vroegeling een autogame plant is: de voortplanting van vroegeling maakt meestal gebruik van zelfbestuiving. Door deze 'inteelt' ontstonden diverse min of meer stabiele, vaak moeilijk van elkaar te onderscheiden en soms heel lokaal aanwezige vormen. Recent morfologisch en genetisch onderzoek wijst op het voorkomen van minstens vier soorten van *Draba verna*. We wachten maar af wat er allemaal uitrolt.

Waar?

Vroegeling is een pionier in losse grond en groeit vooral op een arme en droge, meestal kalkhoudende bodem: open zandgrond in onder meer tuinen, rond straatbomen, in parken, plantsoenen, in graanakkers, tussen straatstenen, langs wegen, op spoorwegtaluds, op kwekerijen, op ruderaire terreinen, langs greppels, op begraafplaatsen en veel in de duinen. Ook op muren en daken kunt u vroegeling tegenkomen, al blijven die plantjes dan vaak erg klein. Die open zandgrond, waar vroegeling zo op gesteld is, wordt in de late lente en vroege zomer al snel te heet voor de plant. Vroegeling moet dus bloeien en zaad zetten voordat de zon de zandbodem te veel verwarmt. Daar komt nog bij dat het laagblijvende plantje snel door andere planten wordt verdrongen.

Groei en bloei

Bloeiende vroegeling is tot in mei te vinden, maar na half mei is alle vroegeling wel zo ongeveer verdwenen. Al in de herfst kiemen de zaden en ontstaat alvast een bladrozet met 'omgekeerd eironde tot lancetvormige, gaafrandige of gekartelde bladen met aan de bovenkant sterharen en/of onvertakte haren'. Ook deze ruime omschrijving van de rozetblaadjes maakt wel duidelijk dat er flink wat variatie is binnen de vroegelingen. Vooral in weinig bemeste tuinen op zandgrond zijn de rozetjes van vroegeling al in oktober te vinden en daar gaat vervolgens de winter overheen. Soms al in januari, maar vaker in februari, groeit er in de meeste gevallen één lange, ronde, kale of verspreid behaarde, bladloze, vaak wat schuinstaande bloemstengel uit de rozetjes. Aan het uiteinde verschijnen kleine, eerst dichte maar later losse trosjes witte, soms iets roze, bloemetjes met twee tot drie millimeter lange kroonblaadjes, ongeveer tweemaal zo groot als de kelkblaadjes. Na de bloeitijd worden de kroonblaadjes wat groter en gaan dan tegen het gezwollen vruchtbeginsel aanliggen.

De bloemen zijn tweeslachtig en hebben zes meeldraden en een bovenstandig vruchtbeginsel met één stijl en stempel. Elk van de vier kroonblaadjes is diep ingesneden en lijkt wel uit twee kroonblaadjes te bestaan. Ze hebben qua vorm iets weg van de bloemen van muur, maar - hoewel op zich ook niet zo groot - zijn die toch veel groter dan die van vroegeling. Muur behoort ook tot een andere plantenfamilie. Vroegeling is een kruisbloemige en die hebben onder meer vier kelk- en kroonbladen en de zaadjes zitten in doosvruchtjes. Muur maakt onderdeel uit van de anjerfamilie waarbij in de regel vijf kelk- en kroonbladen 'gangbaar' zijn. Maar juist een paar muursoorten (als het liggende en donkere vetmuur) wijken af van die 'anjerregel' en hebben ook vier kelk- en kroonbladen.

Vruchten

Een ander kenmerk van kruisbloemigen zijn de doosvruchtjes: de hauwen of hauwtjes. Die doosjes hebben twee kleppen die kunnen openspringen, waardoor de zaadjes vrij komen. Bij een hauw is de lengte meer dan drie keer de breedte, bij een hauwtje is de lengte minder dan of hoogstens gelijk aan drie keer de breedte. De lengte van de wat afgeplatte, ovale en kale hauwtjes van vroegeling varieert van 4,5 tot 7 millimeter, de breedte van 1,5 tot 4,5 millimeter, waardoor we bij vroegeling spreken van hauwtjes en niet van hauwen. Gemiddeld is de lengte van de hauwtjes van vroegeling weliswaar minder dan drie keer de breedte, maar die lengte en breedte varieert nogal, zodat een hauwtje van vroegeling strikt bezien wel eens net een hauw zou kunnen zijn. Ook hier blijkt weer hoe variabel vroegeling is. Aardig bij vroegeling is dat (onbespoten) grond ook na de bloei nog weer wit kan worden, ditmaal door de na het openspringen van de hauwtjes overgebleven tussenschotjes die ook wit zijn.

Bloempjes (diam. ca. 5-6 mm) van vroegeling en een hauwtje, nog met kroonblaadjes

Voedsel

Als voedselbron lijkt vroegeling weinig of geen betekenis te hebben gehad en mochten de rozetblaadjes daarvoor al geschikt zijn, dan verhogen de daarop aanwezige haartjes de eetlust niet. Maar echte honger maakt rauwe bonen zoet, misschien geldt dat dus ook wel voor harige blaadjes en hauwtjes. In de volksgeneeskunde speelde vroegeling ook nauwelijks een rol, al schijnt de plant te zijn gebruikt bij ontstekingen van de nagelriem (paronychia). Of het ook echt hielp, heb ik niet kunnen vinden.

Volksnamen

Er zijn diverse volksnamen bekend van vroegeling, meestal betrekking hebbend op het voorkomen op droge, vaak

wat marginale zandgrond. Zo wordt de plant in Zuid--Limburg wel 'armoedje' of 'magermannetje' genoemd, op Zuid-Beveland 'armoe', in de Achterhoek 'kommerbloempje', in Overijssel 'kommerkruid' en op de Noord--Veluwe 'aapjesmos'. Op enkele plaatsen in de literatuur en op Internet kwam ik tegen dat men vroeger in sommige streken - speciaal die tegen en over onze oostgrens - geloofde dat er op een uitbundige bloei van vroegeling een slechte oogst zou volgen. In Engeland was de bloei van vroegeling het teken om de zomerrogge in te zaaien.

Rozetjes van vroegeling (foto: JC)

Gebruikte literatuur

- Duistermaat, L. (2020) *Heukels' Flora van Nederland*.
- Grey-Wilson, C. & M. Blamey (2010) *Bergflora van Europa*.
- Heimans, E., H.W. Heinsius & J.P. Thijsse (1960) *Geïllustreerde flora van Nederland*.
- idem (1994) *Mennema-editie - Geïllustreerde flora van Nederland*.
- Internet: annetanne.be // floravannederland.nl // nl.m.wikipedia.org // stadsplantenbreda.nl // verspreidingsatlas.nl // wilde-planten.nl
- KNNV (2021) *Zakgids Stoeplanten*.
- Spohn, M., M. Golte-Bechtle & R. Spohn (2017) *ANWB Bloemengids*.

Aanrijdingen met wild

AUTEUR: HERMAN HESKAMP

Jaarlijks worden er duizenden in het wild levende dieren doodgereden. Dit zijn voornamelijk reeën, edelherten, damherten en wilde zwijnen.

Als er een aanrijding heeft plaatsgevonden, dan roept de meldkamer van de politie een daarvoor beschikbare faunabeheerder op. Zij hebben een speciaal verlof (een vergunning) om deze dieren te mogen vervoeren en ook om gewonde dieren uit hun lijden te verlossen.

Is het gewonde dier gevlucht, dan zorgt de faunabeheerder ervoor dat het gewonde dier wordt opgespoord. Dit wordt met een speciaal voor dit doel getrainde zweethond gedaan. De inzet van deze hond is om te voorkomen dat een gewond dier dagen ligt te creperen in het bos of op een schuilplek. Het dode dier wordt vervolgens door de faunabeheerder afgevoerd.

Wat te doen bij een aanrijding met wild

U wordt plotseling geconfronteerd met een aanrijding met een in het wild levend hoefdier.

Wat moet u wel en vooral niet doen.

- Bel direct de politie 0900 8844.
- Bel ook de politie als het dier niet blijft liggen.
- Probeer zo goed mogelijk de locatie door te geven.
- Wacht de komst van de politie of faunabeheerder af.

Wat moet u beslist niet doen:

Rijd niet door, dat is strafbaar.

Ga nooit achter het dier aan, laat dit over aan de deskundige faunabeheerder.

Bel niet met de dierenambulance, maar met de politie. In het wild levende dieren, zoals edelherten, wilde zwijnen en reeën, hebben weinig tot geen kans, na revalidatie te overleven. Soms ontfermt de dierenambulance zich over klein wild dat is aangereden en nog levend wordt aangetroffen.

Neem aangereden wild nooit mee. Geef het ook niet aan derden. Het zijn beschermde dieren en de Wet natuurbescherming staat dit niet toe. Het is dus strafbaar. Alleen de via de politie opgeroepen faunabeheerder en/of SWN (Stichting Wildaanrijdingen Nederland) is bevoegd aangereden dieren te vervoeren.

Ouwe kost(baarheden)

Imkersvereniging Eensgezindheid Eerbeek en Omstreken

AUTEUR: BERT VAN DER SAAG

Zo lang we weten worden er op de Veluwe bijen gehouden. Door zijn uitgelezen heidevelden is het een waar lusthof voor de bijenimkers. Bekende gebieden zijn de Terletsche Heide en de Zilvensche Heide. Nog niet zo lang geleden zag je, als de hei bloeide, tientallen kasten en korven staan. Tegenwoordig is het aantal beduidend minder. Dit komt door de vergrassing, maar ook omdat er minder kasten geplaatst mogen worden. Volgens de instanties hebben de wilde bijen, bij zoveel bijenvolken, minder kans om zelf te kunnen overleven.

Er is een tijd geweest dat op de gehele Veluwe zo'n 500.000 korven hebben gestaan. Het was natuurlijk een prachtige bijverdienste voor het zo karige bestaan. De keuterboertjes uit Eerbeek, Laag-Soeren, Loenen en omstreken brachten aan het begin van de bloeimaand augustus hun bijen in de korven en later in kasten, op platte wagens naar de heide oftewel naar het 'bijenbosch'; later werd dit de Imbos(ch) genoemd.

Bijzonderheidje

- Bekend is 'buurtschap Imbosch', bij ons hardlopers beter bekend als 'de huizen'. Deze ligt bij het begin van de 'Lange juffer'.
- Of 'Signaal Imbosch', het hoogste punt van de Veluwe (109,9m), niet zo ver van het Rozendaalsche zand.
- En wat te denken van het 1e deel van de Pim Pandoer serie van Carl Beke, "Pim Pandoer, de schrik van de Imbosch".

De eigenaren van Kasteel Rosendael vonden het prima dat de korven op deze plekken werden geplaatst. Ook na de verkoop aan Natuurmonumenten in 1938 mochten de korven er blijven komen.

De Eerbeekse korfkast

De kast komt uit 1900. Het is een overgang tussen een korf en een kast. De korfkasten zijn voorzien van ramen. Hierdoor kan de imker in zijn volk ingrijpen, behandelen, controleren en honing afnemen. Ontworpen door imker Wolters.

1917 Imkersvereniging Eensgezindheid Eerbeek en Omstreken

Rond 1900 waren er ook in Eerbeek veel imkers. Al in 1899 werd de imkersvereniging 'Eensgezindheid Eerbeek en omstreken' opgericht.

Twee Eerbekenaars, Professor Max Weber en meester Jan Pannekoek, vonden dat er een vereniging moest komen waarin de imkers zouden gaan samenwerken.

Professor Max Wilhelm Carl Weber (1852-1937) was zoöloog en woonde, samen met zijn vrouw Anna van Bosse, die plantkundige was, op Huis te Eerbeek.

Meester Jan Pannekoek (1852-1948) werd geboren in Hall en was onderwijzer in onder andere Eerbeek. Hij had een grote liefde voor de natuur en vooral voor de bijen. Hierover schreef hij menig artikel en gaf hij lezingen en cursussen. In 1927, tijdens de 25e honing-, was- en bijenmarkt werd hij benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau. Hij overleed op 95-jarige leeftijd in Brummen. In Eerbeek werd voor hem het, nu monumentale, pand aan de Molenstraat 3 gebouwd. Hij was getrouwd met Johanna Maria Ipreburg. Zij kregen 5 zonen en 3 dochters. Naar beide pioniers is een straat genoemd de Prof. Weberlaan en het Meester Jan Pannekoek Laantje.

Prof. Max Weber

Meester Jan Pannekoek

Hij was directeur van N.V. Vereenigde Papierfabrieken, kortweg VP. Hij trad af als directeur op 1 januari 1948 en overleed hetzelfde jaar. De heer Sanders was vanaf de oprichting tot 1923 secretaris en penningmeester van de bijenvereniging. Ook heeft hij veel betekend voor 'Fanfare Eendracht Eerbeek'. En deze vereniging speelt nog altijd tijdens de bijenmarkt.

Bijzonderheidje:

Een imker of bijker is iemand die zich bezighoudt met de bijenteelt. Hij houdt bijen om planten te bestuiven en om honing en bijenwas te krijgen. Meestal als hobby, maar er zijn ook nog steeds mensen die het als beroep doen. Imker komt van immen = een bij of een bijenvolk. Imbosch was het bos waar aan de rand de korven neergezet werden.

Op initiatief van de heren Weber en Pannekoek werd op 8 oktober 1902 de 1e bijen-, honing- en wasmarkt gehouden. De bedoeling was te voldoen aan de behoefte van de lokale imkers om hun honing op een winstgevende wijze aan de man te brengen. Deze markt werd en wordt nog steeds op de 4e zaterdag in september gehouden bij Grand Café De Korenmolen. De

markt werd gehouden in een grote schuur, die toebehoorde aan de heer J.W. van Zadelhoff, eigenaar van het café.

Johan Willem van Zadelhoff, de vader van ook Johan Willem, de huidige eigenaar, werd in 1912 geboren. Hij heeft zich altijd volledig ingezet om alles zo goed mogelijk te laten verlopen. Hij overleed plotseling in 1981.

Ons belang Eerbeek

De Korenmolen en omgeving

De schuur, in 1906 gebouwd, was al snel te klein, door de grote toevoer van honing van heinde en verre. Na overleg met professor Weber werd er een commissie gevormd.

Deze commissie onder voorzitterschap van prof. Weber stelde zich ten doel: het bouwen van een verenigingsgebouw voor de Eerbeekse gemeenschap. Een soort dorps-huis. Dit gebouw kwam er en onder de naam 'Eerbeeks Belang' heeft het onderdak verleend aan verschillende verenigingen. Er zijn 4 verenigingen die al meer dan 100 jaar zijn verbonden met deze omgeving. Dit zijn: de Imkers vereniging 'Eensgezindheid', Muziek vereniging 'Eendracht', Het Onderlinge Paarden- en Ponyverzekeringsfonds Eerbeek/Angerlo en omstreken, en iets later Gemengde Zangvereniging 'Herleving'.

Tijdens de markt binnen, stonden er buiten het gebouw een vis-, groente- en fruitkraam.

De oudste bijenmarkt is die van Veenendaal, maar de markt van Eerbeek is de oudste honingmarkt. Er werden

Muziekvereniging Eendracht Eerbeek

ook wel bijen verkocht, maar de laatste jaren gebeurt dat bijna niet meer.

Op het terrein van de Korenmolen staat sinds 1977 een bijenstal. De imkersvereniging is hier eigenaar van. Sinds 2016 staat er een 2e aan de Weverweg. Deze nieuwere stal heet 'de Vliegplank'. Dit is het plankje voor de kast waarop de bijen landen en wegvliegen. In de stal kun je tegen een kleine vergoeding een bijenvolk plaatsen.

Aanvankelijk was er op de markt alleen honing verkrijgbaar van de plaatselijke imkers, maar dat breidde zich uit en nu komen ze overal vandaan. Voordat de verkoop be-

gint, is er eerst een strenge keuring. Bijzonder is de heidehoning. Dit is een streekhoning die in september geslengerd wordt. Vandaar dat de markt ook op de 4e zaterdag van september is.

De vereniging is, met zo'n 50 leden, een onderafdeling van de Nederlandse Bijenvereniging (NVB) in Wageningen. In totaal zijn er in Nederland zo'n 8.000 imkers.

Bijzonderheidje

Een bij steekt alleen om zich te verdedigen. Als een bij in de knel komt of zich bedreigd voelt, zal hij zich verdedigen. Dit doet hij door te steken. Ook het gebruik van haargel of lotion kan voor een bij een reden zijn om in de aanval te gaan. Dus, pas op als je geurtjes ophebt! Ook als je je in de vliegroute bevindt, kan het zijn dat de bij in de aanval gaat. Dus: ga achter de korf of kast staan en hinder de bijen niet bij hun werk.

Uit de aantekeningen van Henk Verbeek

Een bekende imker was Henk Verbeek, geboren in Hall. Hij werd in 1946 lid en 50 jaar later gehuldigd en tot ere-lid van de vereniging benoemd. Hij was 30 jaar bestuurslid en jarenlang secretaris, penningmeester en voorzitter. Henk hield zeer nauwkeurig bij wat er allemaal gebeurde in en om de vereniging. Hij liet dan ook een zeer uitgebreid naslagwerk na.

De Nieuwe Apeldoornsche courant van 27-09-1948 schreef: "De 40ste markt in 1948 was wederom een succes. Er waren plm. 1500 flacons honing (slingerhoning), circa 500 pond raathoning, plm. 70 kilogram was, ongeveer 50 kasten en korven met bijen aangevoerd. Hieronder bevond zich een partij z.g. zomerhoning in de raat, die

aller bewondering trok, keurig verzegelde honing."

Verder spreekt de courant zijn verwondering uit over het feit dat de markt plaatsvond ondanks de slechte honingdracht van dat jaar. Tevens werd er teruggekeken naar "het werk van de onlangs overleden nestor der Nederlandsche Imkers, de heer J. Pannekoek, die met zijn goedmoedigheid een sfeer van saamhorigheid had weten te kweken. De markt werd geopend met een pittige mars door muziekvereniging 'Eendracht'. Na 5 uur had de sluiting der markt plaats, doch nog lange tijd bleven tal van imkers onder gezellige kout bijeen."

In 1951 werd het 50-jarig jubileum uitgebreid gevierd. De markt heeft dan al een enorme vlucht genomen en is landelijk bekend. Er zijn dan 160 leden! Deze ledentoeename is waarschijnlijk te danken aan de WO II. In de tweede helft van de oorlog nam het aantal imkers fors toe. Suiker was schaars en kwam op de bon. Imkers echter kregen wel suiker voor hun bijen. Dat wilde iedereen wel! Men werd imker. Dit noemden ze toen de 'suikerleden'. Deze leden waren er na de oorlog nog steeds.

De markt werd in een speciale tent gehouden. In het gebouw was een tentoonstelling met imkersbenodigdheden uit oude en nieuwe tijden. Tevens was er een bloemen- en fruintentoonstelling. Het hoogtepunt van het jubileum was echter het speciaal voor deze gelegenheid, door de heer G.J. te Hennepe geschreven, openluchtspel. Dit romantische spel, dat geheel gewijd was aan bijen, heette: 'Mellificia, de droomkoningin'. En 's avonds was er nog een afsluitend avondfeest met een uitvoering door 'de Strodorpers' uit Zutphen. Een waarlijk volledig jubileumprogramma.

Bijzonderheidje

In 1970 wordt het overlijden vermeld van mevrouw M.L. Bielleman uit Empe op 88-jarige leeftijd. Zij heeft het jaar daarvoor 61 jaar onafgebroken de markt bezocht met honing en bijenvolken. Tijdens de 50ste markt in 1958 wordt mevrouw Bielleman gehuldigd, omdat zij 50 maal aanwezig is geweest. Zij, op haar beurt, biedt het bestuur een korf en een volk bijen aan.

Algemeen dagblad 22-09-1988

Er stond zelfs een stukje in een landelijk dagblad. "Imkers presenteren zich op de 80ste Honing- en Bijenmarkt van imkersvereniging Eensgezindheid bij Café-restaurant De Korenmolen in het Geldersche Eerbeek van 11.00 uur tot 17.00 uur".

Mevrouw M.L. Bielleman uit Empe

Op de bijenmarkt van 2000 gaf voorzitter Martin van Oorspronk aan dat de honing van dat jaar de beste was sinds 1930 die op de markt is verschenen. De imkers voerden toen 1794 kilogram honing aan. Hiervan was 1081 kilogram heideraat- en slingerhoning en 713 kilogram bloemenhoning.

De laatste decennia

Eind jaren '80 kwam Ton Fleur in Eerbeek wonen. In 1999 ging hij naar een cursus bijhouden, die regelmatig gegeven werd in de Korenmolen. De cursusleider, een man uit Veenendaal, gaf de cursus zo vol vuur dat je eigenlijk direct je eigen volk wilde hebben. En dat gebeurde ook. Regelmatig ging je dan met je eigen volk telkens naar een andere plek om te leren. Dit kon zijn bij fruitbomen, lindebomen of heidevelden. Hierna is er nooit meer zo'n cursus, met je eigen volk, gegeven.

Tot veler verrassing werd Ton Fleur al in 2000 voorzitter van de vereniging. Het oude bestuur wilde verversing. Ton heeft het voorzitterschap met veel plezier 15 jaar volgehouden.

In het jaar 2000 is er een verandering doorgevoerd in het honingkeuringssysteem. Tot 2000 werd de keuring achter gesloten deuren in 'de Schuure' uitgevoerd door de keurmeesters. Het publiek kreeg om klokslag 11 uur, als de markt opende, te horen wie had gewonnen en wat de honing zou kosten. Na 2000 werd de keuring openbaar en gehouden in een zaal in de Korenmolen. Een tegenvaller was wel dat de broodmaaltijd, aangevuld met heideraathoning, werd afgeschaft. Aan die maaltijd mochten alleen de keurmeesters, het bestuur, een VIP bijv. de burgemeester, een lid van het hoofdbestuur of een andere nota-

bele, deelnemen. Het toenmalige bestuur van de vereniging was echter liever op het hoogtepunt van de markt tussen het publiek aanwezig en dat is nog steeds zo. De keurmeesters kregen in natura uitbetaald.

De beste heideraathoning in raampjes of secties van ten minste 10 kilogram wordt bekroond met de 'Van Zadelhoff bokaal'. Dit was de opvolger van de 'G.J. Pannekoek beker'. Na het overlijden van de heer Pannekoek moest er een sponsor komen voor de beker en dat werd J.W. van Zadelhoff. Het is een wisselbokaal en deze wordt nog elk jaar uitgereikt.

Ter gelegenheid van het 100 jarig bestaan in september 2001, is er een boekje uitgebracht, "100 jaar imkeren in Eerbeek en omgeving", door I. Hoeve-van Hilst, H. Gieselbach en A.W.J. Fleur.

Bijzonderheidje

Er zijn allerlei korven. Een daarvan is de 'Ambrosiuskorf'. Deze korf is niet alleen functioneel, maar heeft ook nog een andere betekenis. De Ambrosiuskorf komt vooral in Limburg en Brabant voor. Hij is gevlochten in de vorm van de Heilige Ambrosius. De mond en een gat in de buik doen dienst als vlieggaten. Sint Ambrosius leefde in de 4e eeuw. De legende gaat dat toen hij nog in de wieg lag, er een zwerm op zijn lippen neerstreek. Zijn vader zag hierin dat hij heilig zou worden. Imkers gingen hem dan ook als hun beschermheilige beschouwen. Door een korf in de vorm van Ambrosius tussen de gewone korven te plaatsen werden de bijen beschermd tegen ziekten en andere ongelukken.

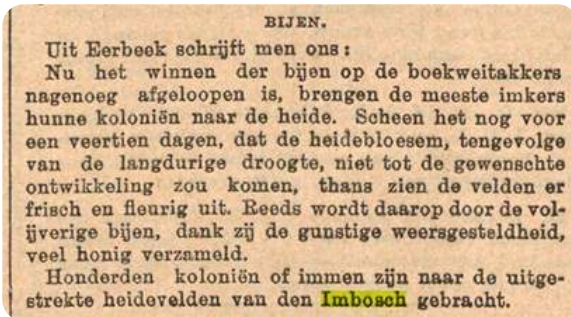
Op 25 september 2021 werd de 113e bijenmarkt gehouden. Zes keer is er geen markt gehouden, dat was tijdens de

oorlog. Een grote verrassing was het dat de markt wel doorging in het jaar (1986) van de kernramp van Tsjernobyl. Dit was de grootste kernramp die ooit heeft plaatsgevonden. Er kwamen grote hoeveelheden radioactieve stoffen vrij. Op dit moment zijn in die streek nog de gevolgen daarvan te merken.

Droogte en andere problemen

Op 20 augustus 1897 stond er een artikel in 'Het Nieuws van den Dag'. Het vermeldt de langdurige droogte en de verwachte problemen voor de heidedracht.

Ook toen waren er dus al (droogte)problemen met de natuur. Behalve van een natuurprobleem als droogte hebben de insecten nu ook last van Neonicotinoïden.

Dit is een groep werkzame stoffen die verwant zijn aan nicotine. Ze worden in de landbouw gebruikt in gewasbeschermingsmiddelen. Ze verspreiden zich via sapstromen door de gehele plant. Ze zijn effectief tegen insecten omdat ze de prikkelgeleiding tussen zenuwcellen in de hersenen zo verstoren dat de insecten sterven. Maar ze komen ook in de pollen en nectar.

Hierdoor worden bijen eraan blootgesteld als de plant in bloei staat. De bijen komen er ook mee in aanraking via bladluizen die honingdauw produceren en guttatievocht (vochtdruppels, die via waterporiën in de rand van het blad naar buiten worden geperst). De bijensterfte is door dit gebruik enorm toegenomen. Er zijn al wel regels om het gebruik tegen te gaan, maar hiertegen wordt nog steeds gezondigd. Het gebruik schijnt ook schadelijk te zijn voor waterinsecten, vogels en in Japan voor vissen.

In de ruim 100 jaar van het bestaan van de vereniging zijn er verschillende voorzitters geweest, maar de secretaris was eigenlijk minstens zo belangrijk en regelmatig was het een dubbelfunctie.

Zo kennen we Jan Pannekoek, zoon G.J Pannekoek, de heer Wolters, H. Doorn en weer G.J. Pannekoek, H. Boesveld, Henk Verbeek, Jan van Reen, A. Latté, Martin van Oorspronk, Ton Fleur en momenteel Piet Blanksma

Het is de bedoeling dat er dit jaar weer een Basis cursus Bijenhouden wordt gegeven. De cursus omvat de theoretische en praktische vaardigheden om zelfstandig bijen te kunnen houden. Theorie en praktijk worden afgewisseld in 20 bijeenkomsten van 7 theorielessen en 12 praktijklessen en er is een examen. De cursus van 2021 leverde 15 nieuwe imkers op.

Bijzonderheidje

Dit is geen "bij zonder hei" dje (grap van de schrijver). Iets wat best zou kunnen want zo goed gaat het niet met de hei. Als ik

over sommige heidevelden loop, schrik ik me rot want de vergrassing is enorm. Het lijkt elk jaar toe te nemen. Bijzonderheidjes zijn stukjes die zijdelings met het onderwerp te maken hebben. Dat zult u intussen wel begrepen hebben!

Genieten van honing

Er zijn meer dan 30 soorten honing. Enkele verschillende soorten honing zijn: bloemen-, vruchtbomen-, en heidehoning. Afgelopen jaar zag ik zelfs de keuring van een potje honing met knoflook! Op vakantie in Griekenland vond ik kastanje- en naaldbomenhoning. Maar zie, deze zijn bij ons ook gewoon verkrijgbaar.

Door mijn schoonvader had ik vroeger al kennis gemaakt met het imkeren, maar door de gesprekken die ik voor dit artikel gevoerd heb, ben ik erachter gekomen dat er nog veel meer in te doen is. Het is een pracht hobby. Hopelijk blijven velen deze hobby uitvoeren en blijven de omstandigheden zo dat de bijen gespaard worden. Want zeg nou zelf honing is toch heerlijk, op welke manier ook.

Bronnen:

Gesprekken met Ton Fleur, Piet Blanksma. Nolly Spijkerman, dochter van Henk Verbeek en Johan van Zadelhoff. Vele foto's en boeken van Piet en Nolly. Archief Zutphen

Eerbeekse korfkast

Paddenstoelenwandeling in het Leusveld

AUTEUR: JAN LOONSTRA

Met 45 gasten en 4 gidsen: Sandra Omlo, Herma Scherpenzeel, Hilda Stoltenberg en uw verslaggever mochten wij op 10 oktober 2021 wandelen op het fraaie landgoed Het Leusveld, aan de Rhienderensestraat tussen Hall en Brummen, in eigendom bij Natuurmonumenten. Het huis en het koetshuis zijn sinds kort onbewoond. Na een verbouwing in de nabije toekomst zullen de gebouwen beschikbaar zijn als vakantieonderkomen.

Om iets over tweeën hadden we de belangstellenden in vier groepen verdeeld en konden we de paddenstoelen gaan zoeken en bekijken die de gidsen tijdens het voorwandelen ontdekt hadden. Enkele gidsen hebben zelfs vier keer, (soms op eigen initiatief) voorgewandeld, wat tekenend mag zijn voor hun inzet. Omdat het 's nachts koud was, tegen het vriespunt, en de temperatuur niet boven de 17 graden zou komen, was de buit aan paddenstoelen deze keer niet bijzonder groot.

De eerste paddenstoel die we al vanaf de parkeerplaats zagen, was een grote parasolzwam midden op het grasveld voor het huis. De eerste groep besloot die meteen te gaan bewonderen. De grote parasolzwam kan behoorlijke afmetingen bereiken. De hoed kan een doorsnede halen van 25 cm. en is als jonkie in de vorm van een trommel-

stokje, ook heel goed eetbaar. Het was alleen jammer dat dit al in slechte gezondheid verkerende exemplaar, net als een soortgenoot iets verderop midden in een weilje, niet tegen de nieuwsgierige blikken van de omstanders was opgewassen en onder grote belangstelling de geest gaf.

De vier gidsen hadden besloten ieder hun eigen route te kiezen, met gezamenlijk een paar hoogtepunten waar bijzondere vondsten waren te zien. Al meteen in het begin, in het bladerdek onder de bomen, werden verscheidene rode koolzwammetjes gevonden en eikenbladzwammetjes. Aardappelbovisten groeiden her en der massaal, en als ter plaatse ook de biefstukzwam tegen een boom aangetroffen zou zijn, was onze maaltijd compleet geweest. Die zou dan nog aangevuld kunnen worden met het sap van de melkzwammetjes die ook op die plek te vinden waren. We vonden ook de kostgangerboleet, die parasiteert op de aardappelbovist. Herma had uit eigen verzameling een paar gekraagde aardsterren meegenomen, als voorbeeld van een buikzwam.

Langs het pad stonden op een oude boomstronk honderden glimmerinktzwammen, in vele stadia. Eerst dachten we dat het de zwerminktzwam was, maar na bestudering van wat handboeken bleek dat toch niet zo te zijn. Ook stonden overal honderden witte bultzwammen op boomstronken, de oudere exemplaren groen van de erop groeiende algen.

Glimmerinktzwam

Langs de Kaniestraat vonden we met moeite in de prachtig met mos bedekte berm de minieme zwarte hertentruffelknotszwam, een parasiet die groeit op de hertentruffel. Ook groeide op een dikke inlandse eik een stoffig bruine zwam, die bij nader inzien en met behulp van een flesje water door ons omgetoverd werd in een harslakzwam. (In mijn handboeken vond ik de lakzwam en de waslakzwam....) Voor veel bezoekers en een aantal gidsen inclusief, was dit de eerste keer dat ze een harslakzwam zagen. Langs het ruitpad naar de Kaniestraat, omzoomd met oude, niet bijzonder vitale beuken vonden we porseleinzwammen in allerlei stadia, van piepklein (ca.1 mm) tot wat grotere nog grijze exemplaren en volgroeide exemplaren met een prachtig glanzend witte hoed.

Porseleinzwammen

Ook stond aan de voet van een beuk een eikhaas, die waarschijnlijk groeide op een niet zichtbare eikenstobbe. We vonden verder de dodemansvinger, (de houtknotszwam), wat boleten als de kastanjeboleet en het eekhoortjesbrood, russula's met hun brosse witte steel en in de berm aan het oostelijke eind van de Kaniestraat stekelzwammen, voor de bezoekers niet zo spectaculair, maar wel een heel bijzondere groep. De berkenzwam kwam voorbij, het elfenbankje, de spekwoordezwam en een eikenkorstzwam op een eiken weidepaaltje. Mycena's werden gevonden, zoals de fraaisteelmycena en de helmmycena, en een mooie ridderzwam op een liggende boomstam.

Harslakzwam

Veel tijd werd wel besteed aan een wat ouder exemplaar van wat werd geïdentificeerd als de Pelargoniumgordijnzwam. (Wanneer onze parate kennis te kort schoot, werd de populaire app Obsidentify geraadpleegd, die vaak de doorslag gaf bij de naamgeving)

Hertentruffelknotszwam

Moe maar voldaan kwamen we met bijna alle gasten (de allerkleinsten hadden onderweg afgehaakt) even na vieren op de parkeerplaats terug, waarbij iedereen, gasten zowel als gidsen, aangaf het een hele leuke wandeling te hebben gevonden.

Op naar weer een paddenstoelenwandeling in 2022.

Witte bultzwam

Leden en donateurs

Nieuwe donateur

K. de Raadt

Nieuwe vriend

Aannemersbedrijf Methorst Loenen

Beplantingsproject

Leden van de Venel groep bieden de helpende hand bij beplantingsproject 'Eerbeek in het groen'.

AUTEUR: SANDRA CHRISTIAANS

Inwoners uit het buitengebied van de Gemeente Brummen hebben mee kunnen doen met het beplantingsproject Groene Opgave. Met dit project wil de gemeente Brummen de landschappelijke kwaliteiten en recreatieve doeleinden van het gebied tussen Eerbeek, Brummen en Zutphen versterken.

Dit wordt gedaan door erven en kavelgrenzen te verfraaien met streekeigen beplanting. Dit wordt niet alleen gedaan vanuit cultuurhistorisch oogpunt. Door de aanplant van streekeigen soorten wordt een terrein ook aantrekkelijk gemaakt voor allerlei diersoorten. Het zorgt ervoor dat dieren zich in een gebied goed kunnen verplaatsen en tevens zorgt veel groen voor voedsel en beschutting. Daarnaast draagt het bij aan de identiteit van de streek, zo zijn bepaalde soorten planten kenmerkend voor de Veluwe.

Het project 'Groene Opgave Brummen' wordt mede gefinancierd vanuit de provincie Gelderland. De gemeente kan dit beplantingsproject niet alleen uitvoeren en heeft daarom de medewerking nodig van particulieren en agrariërs in het projectgebied.

Wat wordt er gedaan?

Grotere landschapselementen kunnen worden aangelegd, zoals struweelhagen, bosjes en houtsingels. Tevens kan er iets gedaan worden met streekeigen beplanting op het erf, zoals fruitbomen en vogelbosjes. Ook kunnen de agrariërs waardedalingscompensatie krijgen wanneer de bestemming van agrarische gronden omgezet wordt naar die van natuur.

Stichting Landschapsbeheer Gelderland heeft de uitvoering van de projecten verzorgd.

Een adviseur van SLG heeft bij de belangstellenden, vrijblijvend en kosteloos, een gesprek en beplantingsplan verzorgd, passend bij het landschapstype waarin men woont. Wanneer een plan naar wens is, ontvangt men in het eerstvolgende plantseizoen het groen.

Een van de grondeigenaren van een perceel aan de Smeestraat, die heeft meegedaan aan het project, heeft de hulp ingeroepen van o.a. een aantal vrijwilligers van IVN Eerbeek (Venel groep) om het erf te voorzien van nieuwe beplanting.

Het gaat hier om meer dan 1500 stuks gevarieerde soorten inheemse hagen, wilgen, elzen en (fruit) bomen.

Het perceel grenst ook aan het Klompenpad Eerbeek (bijna gereed), zodat eenieder, die daarvoor belangstelling heeft, een blik kan werpen op wat er zoal is aangeplant.

De winterkoning

Koning van de winter of toch gewoon Klein Jantje?

AUTEUR: LAMBERT KOUWENBERG
FOTO'S: MARIJKE KEMPS

Zijn naam doet vermoeden dat het een typische wintervogel is. In elk geval is een artikel in het winternummer van Het Groene Blad zeker niet misplaatst. In deze tijd is hij niet zo luidruchtig als in de lente en zomer. Maar als je goed oplet, kun je hem, ook in je eigen tuin, onder de struiken rond zien scharrelen. De winterkoning zoekt de beschutting en je zult hem dan ook niet snel op de voertafel zien en al zeker niet aan een vetbolletje zien hangen. Het is niet zo dat hij helemaal niet van zaadjes houdt maar ze hangen of liggen wat hem betreft te veel in het zicht. Hij heeft trouwens ook liever kleine insectjes, spinnetjes, rupsen en larven; ook in de winter blijft hij deze voedselvoorkeur trouw. Hij blijft zoeken onder struiken, boomstammen, tussen plantenspotten en tuinspullen, overal waar tussen bladeren, wortels en spinrag nog een spinnetje verstopt kan zitten.

Zijn naam is groot

Winterkoning is zijn naam of misschien beter: winterkoninkje vanwege zijn bescheiden postuur. Hij is immers het op één na kleinste vogeltje van Nederland. Met zijn totale lichaamslengte, inclusief staart, van zo'n 9 á 10 centimeter is hij nog net een beetje groter dan het goudhaantje. Het is dan ook niet verwonderlijk dat hij de bijnaam 'Klein Jantje' heeft gekregen. Klein dus en relatief

teer, en juist dat is in de winter een nadeel. Winterkoninkjes zijn gevoelig voor streng winterweer, waarbij het aantal dagen met vorst belangrijker is dan dat met sneeuwbedekking. In waarlijk strenge winters overleeft soms maar de helft van het aantal standvogels. Wanneer je een vrij grote groep winterkoninkjes tegen elkaar aan geschurkt in een boomholte ziet zitten voerspelt dat de komst van een zeer koude winter. Ze proberen dicht tegen elkaar de kou te weerstaan.

De vogel heeft zijn naam dus niet gekregen omdat hij goed tegen de winter zou kunnen! Hij is geen koning van de winter! Hierin is hij vergelijkbaar met de ijsvogel, die bij veel ijs ook massaal het loodje legt. Maar waar komt de naam winterkoning dan wel vandaan? (zie kader)

De Latijnse naam van de winterkoning is Troglodytes, dat holtebewoner betekent. De naam verwijst naar de vorm van zijn bolvormig nest met een kleine opening aan de zijkant die ook weer op een holletje lijkt. De naam verwijst ook naar zijn foerageergedrag op donkere plekken en in holletjes verstopt door de dekking, tussen struiken en laag bij de grond. De winterkoning is eigenlijk een stiekem vogeltje dat op geen enkele manier opvalt. Totdat hij zijn bek opentrekt dan!

Zijn postuur niet

De winterkoning wordt door velen onder de 'KBV-tjes' geschaard. De kleine bruine vogeltjes. Hij is inderdaad klein en bruin met een kort staartje. Als je wat beter kijkt zie je dat zijn borst en zijkant gestreept zijn en dat hij een lichte wenkbrauwstreep heeft. Hij heeft zoals alle insecteneters, een spitse snavel. Het meest opvallende aan de winterkoning, waaraan iedereen hem onmiddellijk herkent, is zijn opstaand staartje! Omdat de vogel vaak ook nog tamelijk rechtop staat komt hij met zijn houding heel parmantig over maar lijkt hij anderzijds nog kleiner en gedrongener dan hij in werkelijkheid is.

Je hoort (en ziet) hem overal

Het is een standvogel die het hele jaar aanwezig is en die je overal in Nederland kunt aantreffen, hoewel de dichtheden het grootst zijn in rijk gestructureerde bossen en kleinschalige agrarische landschappen. Ook in groenrijke stedelijke gebieden zijn winterkoningen hele gewone broedvogels. Steeds zie je een voorliefde voor voedselrijke en vochtige bodems omdat de struik- en kruidlaag hier goed ontwikkeld is en dekking, nestgelegenheid en goede voedselcondities biedt. De landelijke populatie omvat tussen de 400.000 en 600.000 broedparen (Vogelatlas 2018). Vanwege aanvulling met overwinteraars uit het noorden zijn er in de winter tussen de 1 en 2 miljoen winterkoningen hier.

In de loop der tijd zijn er aanzienlijke schommelingen in de aantallen geweest. Die hebben vooral te maken met het voorkomen van strenge winters. Het zijn vooral volwassen winterkoningen die dan sterven. Overleeft in milde winters zo'n 40 procent van de volwassen winterkoningen, in echt koude winters daalt dat tot ongeveer 10 procent! In het verleden waren er dergelijke 'crasches' in de Elfstedenwinters van 1984/85, 1985/86 en in 1995/96 en 1996/97. Daarna herstelde de populatie zich in vijf tot zes jaar weer tot het oude niveau.

Hoewel het aantal winterkoningen de laatste jaren redelijk stabiel is, is het toch een goede zaak om aandacht te blijven houden voor dit onopvallende maar toch zo bijzondere vogeltje. Zeker voor de winterkoning geldt het belang van een vogelvriendelijke tuin met dicht struikgewas en een plantenrijke border. Een takkenhoop in een rommelig overhoekje of klimop kunnen prima plekken opleveren voor nestbouw. Een tuin met een composthoop en planten die pas in het voorjaar worden gesnoeid, verdient de voorkeur boven een nette, aangeharkte tuin.

Zorgen voor nageslacht

In het voorjaar gaan de winterkoningen zich nadrukkelijk richten op de voortplanting en is in eerste instantie het mannetje druk in de weer met nestbouw. Zo'n nest is een kunstig gevormd, gesloten bouwsel in holtes laag bij de grond of tussen takken vastgemaakt. Maar ook diverse andere onverwachte plekken worden als nestgelegenheid gebruikt. Zo kun je ze aantreffen in de zak van een oude jas, in een mandje op een oud kinderfietsje of in de plooi van een ongebruikte tuinslang.

De winterkoningman bouwt niet één nest maar wel acht of tien. Een uit takjes, mossen en bladeren bestaande 'ruwbouw', die later door het vrouwtje zal worden afgewerkt. Uit al die bouwsels kiest het vrouwtje het nest dat ze het meest geschikt vindt voor haar legsel en toekomstige kroost. Ze zorgt zelf voor de inrichting van de kinderkamer met allerlei zachte materialen als mos, veertjes en plukjes wol. Vooral de wanden moeten zacht zijn en meeveren als er straks wel vijf tot zeven jonge vogeltjes in moeten huizen.

Vaak probeert het mannetje ook nog in een van de andere nesten een vrouwtje te lokken. De overgebleven lege nesten worden dikwijls nog gebruikt als slaap- en speelnest zowel voor de ouders als de jongen. Om de wintersterfte voor een deel goed te maken hebben winterkoningen doorgaans twee legfels per jaar van 5 tot 8 licht roze gekleurde eitjes met rode stippen.

Dat geluid!

Voordat er door het winterkoningvrouwtje eitjes gelegd kunnen worden stelt het mannetje alles in het werk om zijn vrouwtje te imponeren. Dat deed hij al met het bouwen van een groot aantal nesten waaruit mevrouw een keuze kon maken. Meer nog doet hij dat met zijn zang die voor zo'n klein vogeltje werkelijk kolossaal is. De geluidsterkte van zijn prachtige lied kan maar liefst het niveau van 90 decibel bereiken en evenaart daarmee het geluid van een speelplaats met gillende en schreeuwende kinderen. Zijn lied is dus heel luid, melodieus en met het bekende trillertje, als van een aflopend wekkertje, op het eind. Een ezelsbruggetje voor de herkenning: winterrrrrrrrrr-koninkje. In het broedseizoen zingt de winterkoning zijn liedje van 's morgens vroeg tot 's avonds laat vanaf een wat hogere plek en in de bekende houding met de kop omhoog, wijd open snavel en rechtopstaand staartje. Telkens vliegt hij weer naar de beschutting om even later weer tevoorschijn te komen voor zijn volgende optreden.

In de winter en het vroege voorjaar is de winterkoning nog helemaal niet zo luidruchtig. In deze periode wordt hij zelfs wel eens een fluisterzanger genoemd. Verborgen tussen wat takken brengt het mannetje, bescheiden, zachtjes, wat binnensmonds prevelend zijn liedje. Het hele liedje komt voorbij, inclusief het rateltje op het eind maar dat blijft een beetje in zijn keel zitten en klinkt geremd door de vrijwel gesloten snavel.

Maar wacht maar...! Over enkele weken hoor je de kleine koning met zijn nadrukkelijk harde zang en ratelende alarmroep weer boven alles uit.

Bronnen: *Vogelatlas, vogelbescherming, diverse vogelboeken.*

Hoe de winterkoning aan zijn naam komt (volgens een Griekse sage).

De vogels wilden net als de andere dieren ook een eigen koning hebben. Op een winterdag kwamen ze bij elkaar om hun koning te kiezen. Ze spraken af dat wie het hoogst zou kunnen vliegen, de felbegeerde titel zou winnen. Natuurlijk deden alle vogels hun uiterste best maar de een na de ander moest het laten afweten. Uiteindelijk bleef de valse gier over.

Geen enkele vogel kon zo hoog vliegen als deze machtige gier. Hij zou dan wel de koning worden. Maar... toen zelfs hij niet meer hoger kon, kwam er plotseling een heel klein vogeltje tussen zijn veren vandaan. Dit slimme beestje was stiekem meegelift en kon opstijgend vanaf de rug van de gier nog net iets hoger komen.

Volgens afspraak moesten de vogels hem dus wel uitroepen tot koning. Veel vogels vonden dit echter niet eerlijk en daarom werd er besloten dat de gier de koning der vogels zou zijn en dat dat kleine bruine vogeltje alleen in de winter, als veel vogels toch op reis waren, koning zou mogen zijn. En zo kreeg hij de naam 'winterkoning'.

Villa 'Ekeby'

AUTEUR: CHRIS HOLTSLAG

Het was alweer een paar jaar geleden dat we een excursie op het Appense Veld in Klarenbeek hielden. Maar 14 november 2021 stond deze weer eens op ons programma. Zoals altijd als we daar lopen, komen we ook langs de villa met de bijzondere, Noors aandoende naam 'Ekeby'.

Ook deze keer kwam de vraag uit het publiek waar die naam toch wel vandaan komt. Nu kan ik mij nog goed herinneren dat ik hier, inmiddels ruim 20 jaar geleden, een van mijn eerste excursies mocht geven. En ook tijdens deze excursie werd ons dezelfde vraag gesteld. Helaas moesten wij toen het antwoord schuldig blijven; niemand van onze gidsen wist het antwoord. Er liep toen ook een echtpaar met ons mee dat dit toch wel heel graag wilde weten. Een paar weken later, toen ze langs het huis fietsten, trokken ze de stoute schoenen aan en belden aan bij de deur van 'Ekeby'. Ze werden heel vriendelijk ontvangen en de mevrouw kon hen inderdaad vertellen waar de naam 'Ekeby' vandaan komt. Het is namelijk de naam van een landhuis uit het boek 'Gösta Berling' van de Zweedse schrijfster Selma Lagerlöf, het huis van de majoorse en de cavaliers. De naam is dus niet Noors maar Zweeds en betekent letterlijk: plaats te midden van eiken. De bouwer van het huis op het Appense Veld was een groot bewonderaar van Selma Lagerlöf.

Het toeval wilde dat deze keer de heer Vredegoor (oud 73 jaar) met ons meeliep en hij vertelde ons dat zijn grootvader het huis in 1906 gebouwd heeft. Er liep ook nog een mevrouw mee die op 'Ekeby' gewerkt had. Volgens deze mensen was de betekenis van 'Ekeby' toch weer iets an-

ders en zou 'Ekeby' eik en/of huis op de hoek betekenen. In het commentaar wordt gesteld: Ekeby betekent eik en/of huis op de hoek.

Maar dit is zeker niet juist. In het Zweeds is Ek = eik en By = een benaming voor een heel klein dorp, een paar huizen bij elkaar. Dus een heel klein dorpje te midden van eiken.

In het boek van Selma is 'Ekeby' inderdaad een landhuis met wat huisjes eromheen.

Selma Lagerlöf

Voor degenen die nooit van Selma Lagerlöf gehoord hebben, geef ik nog wat informatie over haar. Selma leefde van 1858 tot 1940 en het boek 'Gösta Berling' waaruit de naam 'Ekeby' afkomstig is, verscheen in 1891 en is later in meer dan 40 talen vertaald, waaronder het Nederlands. Zij is vooral bekend geworden door haar kinderboek 'Nils Holgerssons wonderbare reis'. Dit is een roman over een jongen, Nils, die was gekrompen tot de grootte van een duim en die op de rug van een gans het hele land doorreisde en daarbij de meest ongelooflijke avonturen beleefde.

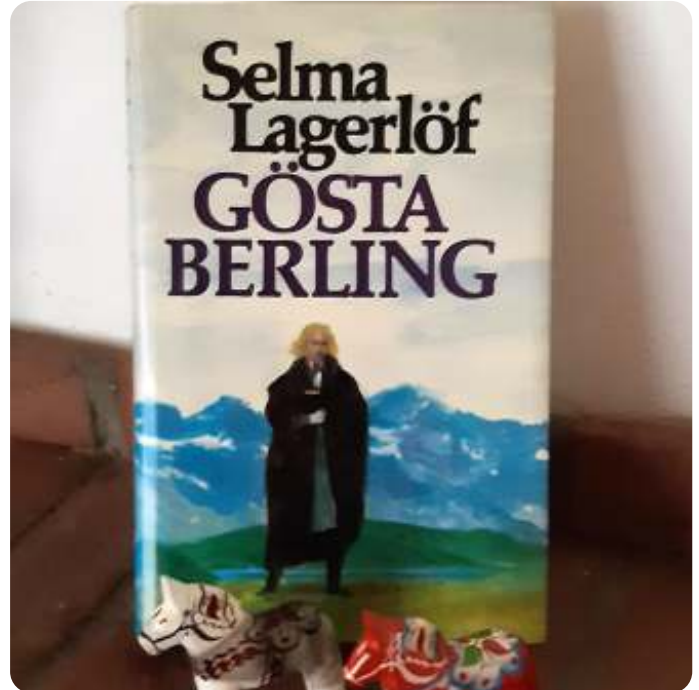
In 1909 ontving Selma Lagerlöf als eerste vrouw de Nobelprijs voor literatuur en in 1914 werd zij lid van de Zweedse Akademie, het comité dat de Nobelprijs voor literatuur toekent. Van Nils Holgersson is destijds een tv-serie gemaakt en ik kan me nog goed herinneren dat mijn kinderen, toen ze klein waren, heel graag naar de spannende avonturen van Nils en de wilde ganzen keken. En wat denken jullie van mijzelf?

Selma was een dochter uit een rijke familie en ze bezaten een groot landgoed in Midden Zweden in het plaatsje Marbacka, waar ze opgegroeid is. Door financiële omstandigheden waren ze echter genoodzaakt om hun mooie landgoed te verkopen.

Na haar studie werkte ze als lerares tot 1895, maar door haar onuitputtelijke fantasie kon ze zich vanaf die tijd helemaal op het schrijven van boeken toeleggen.

Selma was erg verdrietig dat haar ouders hun familie-landgoed, waar ze sterk aan gehecht was, moesten verkopen. Daar had ze het heel moeilijk mee. De verkoop van haar boeken liep echter zo goed dat ze hierdoor de financiën bij elkaar kreeg waardoor ze in staat was het landgoed terug te kopen. Na haar dood heeft ze het landgoed in een stichting weg laten zetten en is het een museum geworden. Dat museum is in het hoogseizoen geopend.

In Zweden

Toen wij een aantal jaren geleden in Zweden op vakantie waren en door Marbacka reden konden we het niet laten om het museum te bezoeken. Heel leuk om te zien, een klein museum. Alles is nog authentiek ingericht zoals het er uitzag in de tijd dat Selma daar woonde. De stoel waarop ze zat en de tafel waaraan ze haar boeken schreef staan nog op precies dezelfde plek.

Je kunt er een wandeling over het landgoed maken en een kopje koffie drinken. Veel van haar boeken zijn daar nog steeds te koop, helaas allemaal in het Zweeds. Ook de leidster van de wilde ganzen 'Akka van Kebnekajse', met wie Nils vele avonturen beleefde hangt nog in het museum. Twee kleine jongetjes hadden destijds een dode grauwe gans gevonden en deze naar Selma gebracht met de mededeling dat ze Akka van Kebnekajse gevonden hadden. Selma was hierdoor zo ontroerd dat ze de gans heeft laten opzetten en deze hangt na al die jaren nog steeds in haar museum. Toen ik een tijdje terug een bezoek aan een kringloopwinkel bracht en tussen de oude boeken snuffelde zag ik tot mijn verbazing, bij de afgeprijsde boeken voor 20 cent, het boek 'Gösta Berling' van haar staan. Dat heb ik vanzelfsprekend meegenomen. Een heel mooi boek, vol mooie verhalen. Al lezende begreep ik wel waarom Selma Lagerlöf de Nobelprijs voor literatuur gekregen heeft.

Voor informatie is er de link naar het artikel van een huis Ekeby in Scheveningen/Den Haag: <https://www.flickr.com/photos/roel1943/29414182570>

Opa, waar zijn de kikkers nu?

AUTEUR: LAMBERT KOUWENBERG
FOTO: MARIJKE KEMPS

Vanwege het omikronvirus hadden de kinderen van mijn dochter plotseling een week eerder kerstvakantie. Dit tot wanhoop van de ouders, die allebei deze week nog zouden moeten werken. En hoewel dat vanwege besmettingsgevaar nou juist niet de bedoeling was, werd er natuurlijk toch een beroep gedaan op opa en oma.

En als je dan de vraag krijgt: “kunnen ze niet een paar dagen bij jullie logeren?”, zeg je als grootouders natuurlijk geen “nee”. Dus onze kleinzoon en kleindochter van respectievelijk 6 en 5 jaar oud, kwamen drie nachtjes in Eefde slapen. Ze hadden er zin in!

Zoals gebruikelijk stormde mijn kleinzoon al voordat hij zijn spullen binnen had gebracht, direct door naar de vijver achter in de tuin. Toen hij op het punt stond zijn schepnetje uit de schuur te halen om daarmee, zoals hij altijd doet, naar kikkers en salamanders te dreggen, zag hij dat er een laagje ijs op de vijver lag. Alleen rond het fonteintje was er nog een plekje open water. Maar hij zag nog meer!

Ijspegels

Tegen invallende kinderen ligt over de vijver een rek met een uitsparing voor de zuil waaruit het water van de fontein opborrelt. Aan de spijlen van het rek hingen op deze plaats dikke ijspegels!

Na de fascinatie van de eerste aanblik moest er natuurlijk geprobeerd worden deze ijspegels los te wrikken en in een bak te verzamelen. In een mum van tijd waren de handschoenen van mijn kleinzoon drijfnat en werd opa verzocht ook zijn handschoenen aan te doen om de laatste dikke en erg vast zittende pegels los te trekken. Voor een ongebruikelijk lange tijd waren de kikkers helemaal vergeten.

Toen de grootste verrukking van het ijspegels verzamelen (“oma kom eens kijken wat een dikke!”) voorbij was en het toch nog opgehaalde schepnet gebruikt was om het laagje ijs kapot te stampen, werd er toch nog, vergeefs, naar kikkers en salamanders gedregd. En toen kwam dan die vraag: “Opa, waar zijn de kikkers nou en ik vind ook geen salamanders....?”

Gelukkig wist ik het antwoord op de vraag (hetgeen niet altijd het geval is, overigens) en ging opa dus niet af bij zijn kleinzoon. De tijd dat ik Liven, zo heet de jonge onderzoeker, tegen iedereen die het maar horen wilde, hoorde zeggen “mijn opa weet alles, hij is boswachter”, ligt helaas al weer even achter ons. Maar gelukkig geeft hij op de vraag: “wat wil je later worden?” nog wel als antwoord: “boswachter, net als opa”. Onlangs heeft hij de

reactie overigens iets gewijzigd in “natuurgids, net als opa Lambert”. Dit na zijn deelname aan de nachtelijke excursie in het kader van ‘Nacht van de nacht’ waarbij hij met veel trots assistent natuurgids mocht zijn.

Inmiddels kan hij nu dus zelf op zijn vraag over de kikkers, antwoord geven. “Ze houden een winterslaap op de bodem van de vijver in de modder en tussen de wortels van de waterlelies.”

Kikkers

Kikkers zijn koudbloedige dieren. Hun lichaamstemperatuur hangt af van de temperatuur van de omgeving. Als ze teveel afkoelen kunnen ze zich niet snel meer bewegen. In het voorjaar en de zomer zijn de kikkers overdag heel actief door de warmte van de zon. In de herfst jagen ze alleen nog maar midden op de dag, tijdens de warmste uren. Als ook de middaguren te koud worden gaan ze in winterslaap. Groene kikkers doen dat meestal in het water van sloten en vijvers als die minstens 80 centimeter diep zijn. Onderin wordt het water immers niet kouder dan 0 graden.

Omdat amfibieën door longen ademen kun je je afvragen hoe ze zo lang onder water kunnen overleven. Als het water nog maar 5 graden Celsius is, hebben de dieren hun stofwisseling zover gereduceerd, dat ze van longademhaling op huidademhaling kunnen overschakelen. De hartslag telt dan nog slechts 4 slagen per minuut! Hierdoor stroomt het bloed heel traag door de aderen.

Bruine kikkers en heikikkers overwinteren doorgaans op het land. Ze doen dat in hopen, onder stenen en hout en in composthopen. Ze moeten er wel voor zorgen dat het een

vochtige plek is, anders drogen ze uit. Ook padden overwinteren op het land onder een hoop bladeren of in een holletje, onder een hoop stenen of een stapel planken.

“En opa, hoe gaat het dan met salamanders?”

Er zijn salamanders (zoals sommige kamsalamanders) die hun hele leven in het water verblijven. Soms zijn ze ook pas na 2 jaar volwassen en volledig ontwikkeld zodat ze dan pas het water verlaten. Dit gebeurt ook wel eens bij de gewone of kleine watersalamander.

Als ze in het water overwinteren, doen ze dit ook in modderige bodems en gaan ze over op huidademhaling. De salamanders die door de longen blijven ademen moeten af en toe naar de oppervlakte om lucht te happen.

De meeste salamanders overwinteren echter aan land. Ze kruipen dan, net als landkikkers, ook onder stenen of hout of in holletjes. Bij salamanders gebeurt het vaak dat ze op deze wijze in groepen overwinteren.

En dan herinnert Liven zich plotseling dat hij afgelopen vroege voorjaar (2021) bij het verplaatsen van een in een plantenbak getransformeerde vuilnisemmer, daar een salamander vond. Hij dacht toen in eerste instantie dat hij dood was maar bij nader inzien hield die salamander daar dus zijn winterslaap!

Natuurgids

deskundig in bescheidenheid

AUTEUR: LAMBERT KOUWENBERG

Interview met Chris Holtslag

Hij woont er al zijn hele leven, daar bij de Hallse brug over het kanaal. Zijn opa heeft het huis, als laatste huis voor het einde van de oorlog, laten bouwen in 1941. Zijn vader is er blijven wonen en daarna werd Chris zelf de erfopvolger. Chris kent deze plek en de omgeving inmiddels al 73 jaar en dus door en door. Wie zou je nog beter kunnen hebben als natuurgids?

Als ik het pas aangeharkte erf oprijd zie ik dat de herfst voor Chris veel werk met zich meebrengt. De boompjes van weleer zijn inmiddels hoge bomen en een bos geworden. Terwijl zijn vader rondom het huis nog volop gelegenheid had om te tuinieren zijn er nu slechts een kleine

moestuin die door Gerla – de echtgenote van Chris – bestierd wordt, een stukje grasveld, een paar kippenhokken en verder bomen, bomen, bomen. Maar ook aan bomen kun je, afgezien van de bladval, veel plezier beleven. Overal hangen er nestkasten voor diverse vogelsoorten en.... vleermuizen.

Gewoon

We nemen plaats aan de keukentafel waar zo vaak de belangrijke zaken des levens besproken worden. Onder het genot van koffie met speculaasbrokken komt er heel spontaan een gesprek op gang. Ik ken Chris nu zo'n acht jaar en weet dat hij in al zijn bescheidenheid een zeer toegankelijk, no nonsens persoon is. Hij is wars van arrogantie ("doe maar gewoon"), vriendelijk en zeer gesteld op eerlijkheid en betrouwbaarheid. In de loop der tijd heb ik gemerkt dat Chris vol zit met verhalen, anekdotes over leuke en interessante gebeurtenissen van nu en vroeger. Die verhalen zijn doorspekt met humor, kwinkslagen en woordspelingen. Met een ondeugende blik in zijn ogen poogt hij anderen op een prettige manier op het verkeerde been te zetten. Door zijn enorme kennis en zijn hulpvaardige instelling heb ik Chris ervaren als een persoonlijk mentor van wie ik veel geleerd heb tijdens mijn eigen opleiding tot natuurgids bij IVN Eerbeek.

Hoewel hij veel te vertellen heeft is Chris geen echte prater en zal hij zich niet ongevraagd op de voorgrond begeven. Alleen als hij als gids in functie is neemt hij op een bescheiden maar duidelijke manier de leiding. Ook bij het voorlopen van een excursieroute zal hij als eerste gids het voortouw nemen, maar met respect voor de inbreng van zijn medegidsen. Nieuwe gidsen en cursisten bij de opleiding zal Chris op een prettige manier als mentor en leermeester onder zijn hoede nemen. Hij weet door zijn aanpak zelfvertrouwen te kweken bij de nieuwelingen, waardoor hij deze met een gerust hart zelfstandig met een groep op pad durft te sturen. Wanneer hij – niet in de functie van gids – met een groep meeloopt, zal hij zich van eventueel commentaar onthouden. Pas na afloop zal hij opmerkingen persoonlijk met de gids van dienst delen.

Zoveel moois

Chris vindt het, zoals de meeste gidsen, prettig om zelfstandig (alleen) een groep rond te leiden. Er zijn echter ook activiteiten die hij graag samen met zijn vaste maat Herman Heskamp uitvoert. Zo hebben zij beiden een grote belangstelling voor stenen en vleermuizen. Regelmatig trekken ze er samen op uit voor de vleermuizenobservatie. Chris zit ook in de deskundigengroep voor vleermuizen van de Stichting Landschapsbeheer Gelderland (SLG) en is lid van de vleermuizenwerkgroep 'Vlegel'.

Lange tijd heeft hij ook het meldpunt voor klachten over overlast van vleermuizen bemand en nog altijd kun je met vragen hierover bij hem terecht. Chris is een vleermuisliefhebber, maar snapt ook wel dat veel mensen het nare beesten vinden. Het is ook wat beangstigend als ze door de kamer vliegen en je ze niet durft te pakken. "Je moet er ook mee uitkijken, want ze bijten wel!" Is het toeval dat zo'n vreedzaam mens als Chris is, ook gek is op roofvogels en uilen? Kennelijk heeft Chris wel wat met de dieren

van de schemer en de nacht want behalve de vleermuizen en uilen is er nog een andere vogel die hem zeer kan bekoren en dat is de nachtzwaluw. De avondwandelingen op zoek naar deze bijzondere vogels staan bij hem hoog op het lijstje van favoriete wandelingen.

Overigens spreken alle vogels hem wel aan en hij verzorgt ze dan ook goed. Overal rondom het huis geeft hij nestgelegenheid en zorgt hij voor bijvoeren in schrale voedseltijden. Zonnepitten haalt hij in grootverpakking, ook als voer voor zijn kippen. Deze kippen laat hij, na afloop van ons gesprek, met trots aan mij zien en vraagt daarbij of ik wellicht een paar hanen kan gebruiken. Zo niet dan gaan ze naar zijn buurman in het bos achter zijn tuin.

Van werk naar pensioen

In de loop der jaren heeft Chris veel zien veranderen in de omgeving waar hij is geboren en getogen. Zijn interesse voor de natuur en de diverse mooie plekken die hij al zo lang kent, is echter altijd hetzelfde gebleven. De basisschool, toen nog lagere school geheten, bezocht hij in Hall aan de overkant van het kanaal. Deze kleine school bestaat nog altijd en inmiddels heeft Chris afgelopen jaar zelfs 'les' gegeven aan leerlingen van de Vossestaart in zijn hoedanigheid van molenaar bij het bekenproject. Na de basisschool ging Chris naar de mulo in Eerbeek en daarna aan het werk als kantoormedewerker bij papierfabriek 'De Hoop'.

Na zijn militaire dienstplicht (als chauffeur) ging hij verder als chauffeur bij transportbedrijf Schotpoort in Eerbeek. Na 20 jaar achter het stuur gezeten te hebben stapte hij over naar de functie van loodsbaas in het magazijn. Na

beroepsloopbaan, die van internationaal transportplanner special services bij Rotra in Doesburg. In deze functie heeft hij de nodige “gezonde stress” ervaren bij het plannen van “spoedjes” met bijzondere producten en naar bijzondere plaatsen in de kortst mogelijke tijd. Hij deed dit werk met plezier maar koos er toch voor om op zijn 60ste met prepensioen te gaan (dat kon toen nog net). Sindsdien heeft hij de handen vrij voor allerlei leuke activiteiten. Daaronder vallen zeker de vakanties in Zweden, waar hij samen met Gerla al zo’n 10 keer naar toe is geweest en de oppasbeurten bij zijn dochter en kleinkind in Zelhem.

Gids, het nieuwe werk

Al ruim voor zijn pensionering, nu zo’n 23 jaar geleden heeft Chris zijn (vanwege zijn werk en gezin) sluimerende interesse voor de natuur weer nieuw leven ingeblazen door middel van het volgen van de opleiding tot natuurgids. Toen hij een advertentie in een blad zag staan dat er zo’n cursus gegeven zou gaan worden sprak hem dat aan. Niet direct om ook inderdaad gids te gaan worden, maar wel om wat meer te weten te komen over allerlei ‘natuurdingen’. De cursus was heel leuk en bijkomend voordeel: “op die cursusavond hoefde ik in elk geval niet over te werken”. Het gevolg van de opleiding was dat hij (toch!) meteen begonnen is met het geven van rondleidingen. Hij doet dat bijzonder graag en zelfs zodanig dat hij sinds 2013 ook nog vrijwillig boswachter is geworden bij Geldersch Landschap en Kasteelen (GLK) en daar – vaak samen met Herman – veel excursies verzorgt.

In dienst van GLK is hij bovendien medeverantwoordelijk voor het onderhoud van het park bij Huis te Eerbeek en de invulling van het molenaarschap bij de oliemolen. Chris maakt zich over dat laatste wel zorgen vanwege het gebrek aan water in de Eerbeekse beek. Dit is helaas een almaar groter wordend probleem op de Veluwe: droogvallende beken.

Chris is betrokken bij diverse activiteiten van de IVN afdeling Eerbeek e.o. maar de belangrijkste is toch wel het optreden als gids en alles wat daarmee samenhangt. Zo geeft hij ook rondleidingen voor de gasten van de NIVON-camping van Hall en was hij de initiatiefnemer tot het ontstaan van het ‘Rondje Hall’ en de ‘Leusveldwandeling’. Inmiddels zijn er plannen (SLG) om deze routes om te vormen tot een Klompenpad. Uiteraard heeft men Chris daarbij om zijn medewerking gevraagd. Gisteravond is hij zelfs nog bij een vergadering daarover geweest. Maar Chris is geen ‘vergaderbeest’, veel meer een praktisch uitvoerder zonder al te veel gepraat.

Dezelfde ervaring had hij ook al bij de ontwikkeling van het ‘Eertbeekse Klompenpad’. Vergaderen moet voor Chris liefst zo kort mogelijk duren. Na een onderbreking van vele jaren is hij momenteel weer de coördinator van de IVN-excursies en moet hij daarom ook jaarlijks een gidsenavond beleggen om het programma vast te stellen. Onder leiding van Chris duurt, dankzij zijn voorbereiding en het voorkomen van afdwalen, zo’n vergadering inderdaad beslist niet langer dan nodig is.

Die goede voorbereiding en kennis van zaken en van de omgeving zijn ook nadrukkelijk merkbaar bij alle wandelingen waarbij hij eerste gids is. De andere gidsen kunnen onvoorwaardelijk op hem vertrouwen en ze zullen, als ze zijn aanwijzingen opvolgen, bijvoorbeeld niet met grondeigenaren in conflict komen. Omdat er teveel recreatiedruk komt, worden namelijk veel paadjes dichtgegooid en zijn gebieden niet meer overal vrij toegankelijk.

Rust en ruimte

Chris heeft een brede belangstelling wat betreft de verschillende wandelgebieden, maar favoriet zijn onder andere de Loenermark, landgoed Het Leusveld, Hoeve Delle, ‘Klein Zwitserland’ en vooral de Imbosch. Daar heb je nog gebieden waar bijna niemand komt, waar nauwelijks onderhoud is en die daardoor vervallen zijn. “Je kunt er nog net lopen maar meer ook niet.”

Aantrekkelijk is die ruigte voor Chris. Mede daarom spreekt hem de natuur van Zweden ook zo aan. En dan zijn er natuurlijk ook de verhalen van vroegere tijden, de geschiedenis, het ontstaan van de cultuur in de gebieden. Chris is om reden van de ontstaansgeschiedenis lid geworden van ‘De Marke’. En wat Zweden betreft, leest hij graag de boeken van Selma Lagerlöf, bekend van de verhalen van Nils Holgersson maar ook van de Gösta Berling Saga.

Chris houdt van lezen, doet dat veel en liever dan TV kijken. Er is ook geen lol meer aan met alle problemen vanwege corona en andere narigheid. Dit betekent overigens geenszins dat Chris voor de diverse kwesties op het gebied van milieu, klimaat, stikstof enz. wegloopt. Hij is er integendeel zeer bij betrokken en het stoort hem, maar hij beseft dat hij er in zijn eentje toch niets aan kan veranderen. Met zijn uitgesproken belangstelling voor de natuur is wel duidelijk wat zijn standpunt is in al deze zaken. Hij gaat hierover echter bij excursies niet met anderen in discussie.

We sluiten het gesprek af met mijn vraag naar zijn mening over de toekomst van IVN Eerbeek. Chris vindt dat er te weinig leven zit in onze afdeling, te weinig mensen die de kar moeten trekken. Eigenlijk zou er weer eens een gidsencursus georganiseerd moeten worden.....

Naam: Chris Holtslag
Woonplaats: Eerbeek, Hallseweg 4
Geboorteplaats: Eerbeek
Geboortedatum: 07-01-1949
Basisschool: Hall
Voortgezet onderwijs: Mulo Eerbeek
IVN lid: Sinds 1999 met de taken: gids, coördinator wandelingen
Hobby's: Lezen, kippen, tuinieren, fietsen, geschiedenis, oppassen
Gezin: Echtgenote (sinds 1975) Gerla, een zoon en een dochter en een kleinzoon

Aronskelk

AUTEUR: HERMAN HESKAMP

Het eerste wat bij de aronskelk opvalt, is dat de eigenlijke bloemen niet zichtbaar zijn.

Ze worden namelijk geheel omsloten door het onderste deel van de bloeischede, de 'ketel'. Alleen het steriele deel van de bloeiwijze, de knots, steekt buiten het schutblad uit. Of de plant werkelijk in bloei staat is van buiten dus niet te zien, maar het is wel te voelen.

Tijdens de bloei produceert de plant namelijk een voelbare hoeveelheid warmte. Ongeveer vijf uur nadat het bovenste deel van de bloeischede zich geopend heeft, bereikt de plant zijn maximumtemperatuur. Deze kan oplopen tot wel 35 graden Celsius. Temperaturen van maar liefst 14 graden boven de omgevingstemperatuur zijn gemeten.

De eigenlijke bloeitijd van een individuele plant van de gevlekte aronskelk is eigenlijk slechts twee dagen. Tijdens deze bloei fungeert de plant als een ingenieuze insectenval.

De gevlekte aronskelk maakt namelijk gebruik van vrouwelijke motmugjes (*Psychoda phalaenoides*) om kruisbestuiving tot stand te brengen. Deze mugjes leggen hun eitjes gewoonlijk in koemest. De plant lokt de mugjes door een aroma te verspreiden met dezelfde chemische verbindingen als die uit koemest vervluchtigen. Tijdens het verdampen van deze vluchtige geurstoffen bereikt de knots

van de bloeiwijze zijn hoogste temperatuur en wordt dan ook voelbaar warm. De mugjes die door de geur worden aangetrokken proberen op de binnenkant van de bloeischede te landen. De huid van de bloeischede (inclusief de ketel) heeft echter een speciale structuur en is bovendien geolied. Hierdoor krijgen de insectenpootjes hierop geen grip en glijden de mugjes naar beneden. Een krans van steriele bloemen, met de vorm van naar beneden gerichte haren, fungeren als een zeef waar de mugjes alleen van boven naar beneden doorheen kunnen. De mugjes belanden zo op de bodem van de ketel, bij de dan net bloeiende vrouwelijke bloemen.

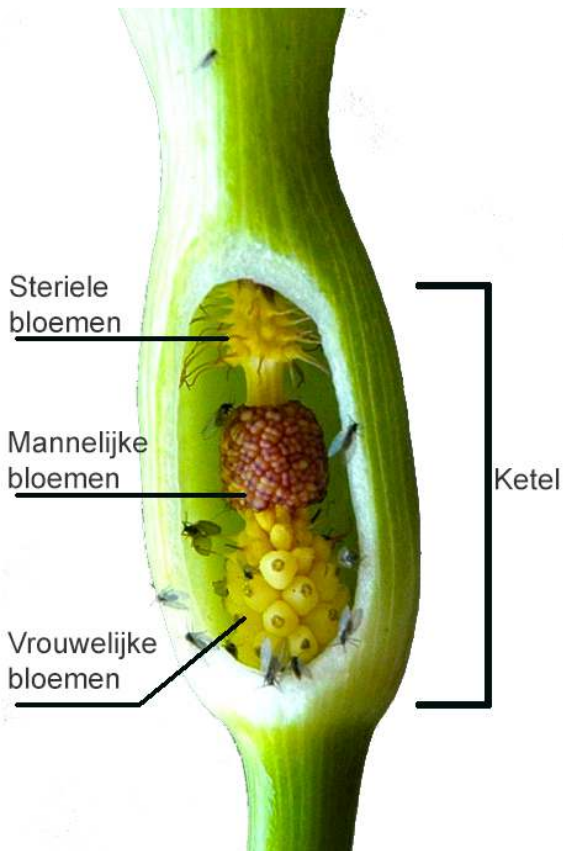
De energie voor de warmteproductie verkrijgt de plant door het verbranden van zetmeelreserves. Tijdens de warmtepiek treedt dan ook een meetbare piek in koolzuurgasproductie (CO₂) op. Het zware koolzuurgas zakt in de ketel en hoopt zich daar op. Het weefsel van de ketelwand bevat echter minuscule gaatjes waardoor wel enige gasuitwisseling mogelijk is en de opgesloten mugjes dus niet al te zeer bedwelmd raken.

De stempels van de vrouwelijke bloemen scheiden een stroperige, suikerhoudende vloeistof af. Het is niet helemaal duidelijk of deze vloeistof als 'nectar' voor de mugjes dient. Waarschijnlijk speelt het stempelvocht een rol bij de ontvangst en ontkieming van de stuifmeelkorrels. Het is mogelijk dat een deel van de mugjes al een andere plant heeft bezocht en dus stuifmeelkorrels met zich meedraagt. Het kan ook als plakmiddel dienen waaraan de stuifmeelkorrels zich hechten als de mugjes de plant de volgende dag weer verlaten.

In de ochtend van de volgende dag gaan de helmknoppen namelijk open, zodat de mugjes onder een douche van vallende stuifmeelkorrels terechtkomen. De haarachtige steriele bloemen zijn nu verwelkt en sluiten de ketel niet meer af. Door een verminderde celspanning is de binnenkant van de ketel en de oppervlakte van de 'opgebrande' knots ruwer en dit geeft de mugjes meer houvast. De met stuifmeel beladen mugjes kunnen nu uit de ketel ontsnappen door de kolf te beklimmen. Doordat de mugjes bijna dezelfde kleur hebben als de oppervlakte van de knots ontsnappen ze vrij onopvallend. Na deze ontsnapping gaan de bloescheden open van de planten die een dag later bloeien dan de exemplaren waarin de mugjes hebben overnacht. Als de met stuifmeel beladen mugjes vervolgens door deze planten naar binnen worden gelokt, is de kans groot dat het stuifmeel van de mugjes op de stempels van de vrouwelijke bloemen terechtkomt.

De aronskelk is een voorbeeld van een niet tweezaadlobbige plant zoals de meeste bloemen, maar van een éénzaadlobbige zoals de grassen en de orchideeën! Dat betekent dat de aronskelk een vrij 'jonge' plantensoort is. De tweezaadlobbigen zijn veel eerder ontstaan.

Op de foto zie je de opengesneden ketel met van boven naar beneden:

- Een stukje van het langwerpige knotsvormige deel van de kolf. Dit deel is steriel.
- Een krans steriele bloemen in de vorm van een haren krans, zij sluiten de ketel af.
- Een krans mannelijke bloemen, die pas later rijp worden en stuifmeel maken
- Een krans vrouwelijke bloemen, die na bevruchting uit zullen groeien tot bessen.

In de nazomer verwelken de bloemkolven, zoals het schutblad en de knots. Dan verschijnen de vruchten van de aronskelk, een aar vol rode bessen. Soms eet een merel ervan, vaker nog vallen ze ongegeten af. In het bos kom je ze tegen, op hun lange steel steken ze boven de vegetatie uit.

De gevlekte aronskelk is een giftige plant. Alle onderdelen van de plant bevatten calciumoxalaatkristallen en nog enige andere giftige stoffen. Met name de genoemde kristallen zijn gemeen: ze hebben de vorm van kleine naaldjes die bijvoorbeeld de binnenkant van de slokdarm kunnen openprikken. Ook de wortelknol is giftig, maar na koken of roosteren is de knol wel eetbaar. Vroeger werd deze wel gegeten en na roosteren ook gebruikt om er een drank van te maken. Dat was het geval voordat thee en koffie in Europa bekend werden.

De aronskelk wordt ook veel gebruikt als grafbloem; deze traditie zou berusten op de legende dat de bloem zou zijn ontsproten uit de staf van de Bijbelse figuur Aäron, de broer van Mozes. Een verwijzing naar dit verhaal vind je in de Duitse naam voor gevlekte aronskelk, namelijk Aronstab.

Vrienden IVN Eerbeek e.o.

AUTEUR: HERMAN HESKAMP

De papieren uitgave van Het Groene Blad is in het jaar 2021 opnieuw mogelijk gemaakt door de financiële bijdragen van de 'Vrienden van IVN Eerbeek'.

Veel IVN-afdelingen in Nederland zijn noodgedwongen overgestapt op een digitale uitgave of op een soort digitale nieuwsbrief. Gelukkig lukt het ons nog steeds om een gedrukt verenigingsblad uit te geven.

Met dank aan de volgende Vrienden (in willekeurige volgorde):

- De Ruijter installatietechniek, Eerbeek
- Konijnenberg Bos en Groen, Eerbeek
- Veco Precision, Eerbeek
- Jumbo Supermarkt, Eerbeek
- Tandartsenpraktijk, Loenen
- Bibliotheek Brummen/Eerbeek
- Restaurant - Grand Café De Korenmolen, Eerbeek
- Engelenburg Golf & Country Club, Brummen
- Industriewater Eerbeek B.V.
- Mevrouw Ruijgrok Landgoed 'De Molenbeek', Eerbeek
- eXito Beekbergen B.V.
- Fam. de Vries, Eerbeek
- Bril '73 Opticiens, Eerbeek

Zij hebben allen het certificaat 'Vriend van IVN Eerbeek' ontvangen.

Dit certificaat geeft recht op;

- Viermaal per jaar het 'Het Groene Blad'.
- Gratis deelname aan activiteiten van IVN Eerbeek e.o.
- Eén gratis excursie of presentatie per jaar, verzorgd door IVN-gidsen.

Iedereen kan 'Vriend van IVN Eerbeek' worden middels een donatie van minimaal 48 euro per jaar.

Op ontdekkingsreis in de geologie

AUTEUR: HERMAN HESKAMP

Het nieuwste Nederlandstalige geologieboek is geschreven door amateurgeoloog Kees Hendrix. Het is een breed overzichtswerk bedoeld voor iedereen die interesse heeft voor geologie en voor wie wil beginnen met het verzamelen van gesteenten, mineralen of fossielen.

In het boek staat ook veel informatie over het Nederlandse landschap. In combinatie met de toegankelijke schrijfstijl is het boek daarmee geschikt voor iedereen die er graag op uit trekt in eigen land en meer wil ontdekken.

Het is een omvangrijk naslagwerk, maar tegelijkertijd nadrukkelijk géén wetenschappelijk handboek. Wel heeft de auteur er naar gestreefd alle informatie zo zorgvuldig mogelijk te controleren en te laten controleren door een grote groep mensen, zowel inhoudelijk als taalkundig.

Het resultaat is ernaar; een boek waarin bijna alle iconische verhalen uit de geologie de revue passeren, van ijskoude gletsjers tot gloeiend hete lava en van platentektoniek tot de geschiedenis van het leven op aarde.

De onderwerpen in het boek:

- De verschillende landschappen in Nederland
- De opbouw en samenstelling van de aarde
- Het verschuiven van werelddelen
- Over aardbevingen en vulkanen
- Soorten gesteenten en mineralen
- Erosie
- De indeling van de geologische tijdschaal
- Wat zijn fossielen?
- De evolutie van het leven
- Ontmoeting met de Archeologie
- De diepere ondergrond van Nederland
- Wat heb je nodig als je zelf op zoek wilt gaan
- Je eigen verzameling opbouwen

Het boek 'Op ontdekkingsreis in de geologie' is niet te koop in de boekhandel maar te bestellen via de website: www.geoboek.nl. of direct via een mail naar: geoontdekkingsreis@gmail.com. Daarnaast kun je het vinden op diverse mineralen- en fossielenbeurzen door geheel Nederland.

Het boek omvat 320 pagina's met ruim 500 foto's en 200 illustraties, is uitgebracht in een hardcover A4 formaat en kost € 29.95 (excl. verzendkosten).

In Memoriam Eric Klein Lebbink

Op dinsdag 28 december ontvingen wij het bericht dat Eric Klein Lebbink was overleden. Wij als werkgroep Natuurtuin hadden in oktober te horen gekregen van ons werkgroep lid Maria Bruggink, de vrouw van Eric, dat hij ernstig ziek was.

Eric was geen lid van de werkgroep maar verleende allerlei hand- en spandiensten en had samen met Maria een hele sterke binding met Natuurtuin Harmanahof. Zij vonden er rust en ontspanning en genoten beiden van al het mooie wat daar groeit, bloeit, rondvliegt en beweegt.

Eric was nauw verbonden met de natuur. Was het niet via zijn werk bij Staatsbosbeheer, in Natuurtuin Harmanahof of in hun beider vakantiehuisje, Eric was altijd met de natuur bezig en werd gewaardeerd vanwege zijn enorme kennis op dit gebied.

Als er een werkdag in de natuurtuin gepland stond, liepen Eric en ik altijd vooraf een rondje. Eric gaf dan zijn visie over wat en waar er gesnoeid of aangeplant moest worden. Hij gaf er altijd uitleg bij. "Als we dat stuk een beetje uitdunnen krijgt de onderlaag meer licht en kan de struiklaag zich beter ontwikkelen". Of: "Als we die boom omzagen krijgen die andere bomen meer ruimte". Regelmatig kwam hij met enthousiaste verhalen over bepaalde situaties die hij op zijn werk mee had gemaakt. Uit alles bleek dat hij kennis van zaken had.

Eric was een warme persoonlijkheid en altijd goed gehumeurd. Tijdens de werkdagen ging hij voorop met de motorzaag. Hij had voor eenieder een vriendelijk woord en genoot van de gezelligheid tijdens het koffiemoment. Toen hij wat meer vrije tijd kreeg, nam hij het voortouw om te maaien in de Natuurtuin. Dat moest gefaseerd gebeuren.

Eric omhelsde het leven, zoals dat ook zo mooi op de rouwkaart staat.

Met het heengaan van Eric gaan we een sympathiek en kundig man missen. Een man die goed was voor mens, dier en natuur. Een man die een luisterend oor had voor velen. Een man die bovenal steun en toeverlaat was voor Maria.

Rust zacht Eric.

Wij wensen Maria kracht en sterkte toe!

Namens de werkgroep Natuurtuin

Gerard Nijhof

Het bestuur van de IVN afdeling Eerbeek e.o. sluit zich hier graag bij aan.

Eric heeft ook in het bestuur van IVN Eerbeek ruimschoots zijn sporen verdiend. Eric was al bijna 20 jaar IVN-lid en van 2011 tot 2016 was hij ook bestuurslid. In een tijd dat het heel moeilijk was iemand te vinden voor de functie van voorzitter heeft Eric regelmatig de taak van (vervangend) voorzitter op zich genomen. Wij zijn hem daarvoor zeer erkentelijk.

Agenda

Zaterdag 12 februari 2022

Voorwandelen IJstijden Loenermark

Start: 09.00 uur

Eerste gids: Herman Heskamp

Overige gidsen: Chris Holtslag en Jan Loonstra

Zondag 13 februari 2022

Publieksexkursie IJstijd aan lijf en leden Loenermark

Aanvang: 14.00 uur

Start: parkeerplaats de Schaapskooi

Droefakkers in Loenen (Gld)

Zondag 20 februari 2022

Aanvang: 14.00 uur

Winterwandeling Gorsselse Heide

Start: Reeverdijk/Elzerdijk te Eefde

Info: Lambert Kouwenberg, tel. 06-37157388.

Zaterdag 12 maart 2022

Voorwandelen Groenouwe Imbosweg

Start: 09.00 uur

Eerste gids: Bert van der Saag

Overige gidsen: Lambert Kouwenberg en Jan Coenraads

Zondag 13 maart 2022

Publieksexkursie Sjouwe(n) over Groenouwe

Aanvang: 14.00 uur

Start: Einde verharding Imbosweg

Imbosweg 7371 DD Loenen (Gld)

Zondag 20 maart 2022

Aanvang: 11.00 uur

Doorstapwandeling naar de Gorsselse Heide
neem zelf iets te drinken en eten mee

Start: De Zessprong

Dortherdijk 6, 7215 LC Joppe

Zondag 3 april 2022

Aanvang: 14.00 uur

Bomenwandeling op de Oude Begraafplaats

Start: Oude Algemene Begraafplaats te Zutphen

Oude begraafplaats Warnsveldseweg Zutphen

Zaterdag 9 april 2022

Voorwandelen Vroege vogels Tonden

Aanvang 07.00 uur

Eerste gids: Joop Gerretse

Overige gidsen: Aad van Leeuwen en Lambert

Kouwenberg

Zondag 10 april 2022

Publieksexkursie Vroege vogels Tonden

Aanvang 06.45 uur

Start: de Sterre

Sterrebosweg 6, 6975 AH in Tonden

Vrijdag 29 april 2022

Publieksexkursie Vleermuiswandeling Brummen

Aanvang: 21.00 uur

Start: Station Brummen

Stationsweg 6971 BX Brummen

Excursies van de afdeling Zutphen zijn cursief weergegeven.

Eventuele coronamaatregelen kunnen nog roet in het eten gooien. Kijk voor de zekerheid even op de webpagina van de betreffende afdeling.

Voor informatie

Eerbeek: excursies@ivn-eeerbeek.nl

Tel. 06-47368561

Zutphen: ktengrotenhuis@kpnmail.nl

Tel. 0575-471995